

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו **עובדיה יוסף** בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות בניית מחיצה בשבת

תליית מוט הוילון בשבת. עשיית מחיצה בשבת. תליית וילון בסלון ובחדר האמבטיה. טעם איסור עשיית "מחיצה המתרת". האופן המותר לעשות "מחיצה המתרת" בסוכה. הרהור בדברי תורה בבית המרחץ. אם בתי הכסא שבזמננו נחשבים ל"בית הכסא דפרסאי". ברכה וכוונות במקוואות בזמננו. היתר "צורת הפתח" בחדר אמבטיה. ליטול ידיים ולברך אם דלת השירותים פתוחה. מי שרואה טינופת מהמכונת אם יכול להתפלל. ברכה במקום ריח רע וכןגד בהמות ועופות.

תליית המוט של הוילון בשבת

¹א. אחת מהמלאכות האסורות בשבת, זו מלאכת בונה. "בונה" זה לא רק אם בונה בית שלם, אלא אפילו בכל שהוא חייב (כך אמרו רבותינו במסכת שבת דף ק"ב ע"ב). לדוגמא **אדם שמחזיר ידית של הדלת ומהדק אותה שם, אסור משום בונה מן התורה** (ע"י מנו"א ח"ג פכ"ג במי מנוחות הערה סז, עא. ע"ש).

גם אדם שמוסיף על הבנין כל שהוא, חייב משום בונה. לכן אם נפל המוט של הוילון באמבטיה, אסור לאדם להדק את המוט על הקיר ולקבע אותו שם בשבת. (פס"ת סימן שיג הערה לז). ואפילו 'מוט טלסקופי' שפותחים ומצמידים אותו בלחץ משני הצדדים, אסור לעשות את זה בשבת. (שם הערה לב).

והסיבה לזה, כיון שמשאיר את הוילון הזה לזמן מרובה, "עידן ועידנין ופלג עידן", אפילו שהוא לא בונה בזה קיר ממש, אבל הוא הוסיף על הבנין של הקרקע, כי בזה הוא רוצה לחלק את החדר לשנים שירותים ואמבטיה, או שהוא

לא רוצה שייצאו מים החוצה בזמן הרחיצה באמבטיה, לכן הוא עושה מוט שעליו וילון, וממילא הוא עושה דבר לתועלת הבנייה והמגורים שם. לכן כל שדעתו לקבע ולהשאיר אותו שם, אסור לעשות את זה בשבת. (ואין זה דומה לסדינים המצויירים שהתיר הרב מגן אברהם. ע"י במנו"א שם סכ"ד במי מנוחות). אבל להניח קולב על הדלת בלי חיבור ובלי לחץ, מותר כיון שזה הנחה בעלמא בלי שום חיבור (מי מנוחות שם הערה סג).

עשיית מחיצה בשבת

ב. מרן בשלחן ערוך (סימן שטו ס"א) כתב שאסור לאדם לעשות בשבת אהל עראי. כלומר אסור לעשות גג, ואילו מחיצת עראי מותר לאדם לעשות בשבת. אבל כותב המשנה ברורה (סק"ח) מחיצה של קבע אסור בשבת, אף על פי שזה רק מחיצה בלבד.

מעשה בבית מלון חרדי בצפון, שהיה שם חדר אוכל גדול שמיועד לכלל אורחי המלון, ועוד חדר אוכל קטן שמיועד לקבוצות שבאות להתארח שם. הרבה פעמים אנשים באים לחדר אוכל הרגיל, וכשרואים שצפוף שם יוצאים והולכים

¹ השיעור נמסר בשנת תשע"ט.

בשבת או לא? או אדם שהוריד את הוילונות שנמצאים בסלון, אחרי שכיבסו וייבשו אותם צריך לתלות אותם בחזרה, וקצת קשה לחבר אותם ב"וו" שלהם.

השאלה הזו מצויה בערב פסח שכולם עסוקים הרבה, ולא הספיקו לתלות את הוילונות. הגיע ליל הסדר, כולם יושבים לחגוג בסלון והוילונות נמצאים בפניה, גם תופסים מקום וגם הסלון לא מכובד לליל הסדר. ושואלים האם מותר לעלות על כסא או סולם ולתלות את הוילונות שם או אסור?

נענה קודם על השאלה האחרונה. במקרה של הוילונות בסלון, מותר לתלות אותם בשבת ויום טוב, מפני שהוילון הזה לא עושה מחיצה בכלל, רק עשוי לנוי וליופי, ולכל היותר זה עושה מחיצה ומסתיר את השמש בלבד.

הרמ"א כותב (בסעיף א') שמותר לעשות מחיצה לפני החמה, והמשנה ברורה (סק"ז) כותב שמותר לתלות בשבת פרוכת של ארון הקודש, כיון שיש דלתות לארון, ואם כן הפרוכת אינה מחיצה. אלא לנוי בלבד. והוא הדין הוילון הזה שהוא עשוי לנוי.

במקרה הראשון של וילון האמבטיה, זו שאלה חשובה, הרי הוילון באמבטיה נועד להיות מחיצה להפריד בין השירותים למקלחת וכדומה. בפרט שדעתו להשאיר את הוילון לקבע, ואמרנו כבר לגבי בית המלון הנ"ל שאסור לתלות את המפה עם האזיקונים לקבע וזה נחשב "בונה" מדרבנו, אם כך מה דין?

התשובה: מותר. כך כותב מרן בבית יוסף (שם), והסביר את הטעם, כי זה לא נקרא מחיצת קבע אלא מחיצת עראי. מפני שהוילון לא סוגר אותו מארבעת הצדדים רק למעלה בלבד, וכל אדם שרוצה יכול לעבור שם כרגיל (והוא רק גורם שהמים לא ייצאו החוצה, או שלא תעבור רוח רעה מהשירותים לאמבטיה), ואם כן אי אפשר לקרוא לזה "מחיצת קבע" כי זה לא חוצץ בכלל.

לחדר אוכל השני של הקבוצות, ומתיישבים שם. והנה באים אנשי הקבוצות, ומסבירים להם שהמקום מיועד להם בלבד. הדבר הזה היה קורה פעם אחר פעם, עד שבאחת הפעמים בשבת אחד מהם התלונן אצל המנהל במלון, והחליט לעשות לזה סוף. בין שני חדרי האוכל יש פתח גדול בלי דלת. הוא לקח מפה גדולה וחיבר אותה באזיקונים למעלה ולמטה, לחצוץ בין חדרי האוכל.

יש לנו כאן שתי שאלות: השאלה הראשונה האם מותר לו לחבר באזיקונים? לכאורה זה נראה קשר של קיימא. אבל מרן הרב עובדיה בחזון עובדיה חלק חמישי (עמ' ע"ה) כותב שאין בעיה של קושר או של תופר באזיקונים, ומותר לחבר דברים באזיקונים בשבת.

אבל מצד שהוא הניח את המפה בשביל מחיצה בפתח הזה, הרי זו לא מחיצת עראי שמותרת לעשות בשבת, אלא מחיצה קבועה שדעתו ורצונו שתישאר לתמיד. ואם כן אסור לעשות בשבת את הדבר הזה (משנ"ב שם וס"ק ו').

מה הטעם שאסרו חכמים לעשות אוהל עראי, וכן מחיצת קבע והרי הוא לא בונה עם טיט ולבנים? התשובה היא כי אדם שעשה אוהל של קבע מבדים וסדינים וכיוצא בזה, חייב מדאורייתא משום בונה. ולכן חכמים אסרו לעשות גם אוהל עראי בשבת, מחשש שאדם יבוא לעשות אוהל לקבע מבדים וסדינים ושמיכות. (משנ"ב שם סק"א).

לכן מה שבעיקר נראה "אהל", זה בדבר שמאהיל מלמעלה, ואילו מחיצה מהצד אין בזה כל כך חשיבות, ולכן מחיצת עראי מותרת בשבת (שם סק"ג). אבל אותו אדם שתלה מפה וקבע אותה בצורה קבועה שם, זה מחיצת קבע ונראה כבנין, ואסור לעשות את זה בשבת.

תליית וילון בסלון ובחדר האמבטיה

ג. אמרנו בתחלת השיעור (אות א') שאסור לתלות את המוט של וילון האמבטיה. מה הדין באדם שצבע את הבית, והוילון באמבטיה התלכלך כולו בצבע. הוא קנה וילון חדש, אבל לא הספיק לתלות אותו לפני השבת. האם רשאי לתלות אותו

לעשות מחיצה המתרת בשבת. קראתי לנכדות ואמרתי להם: מי שידוע לספור עד עשר בלי להתבלבל יקבל סוכריה. העמדתי אותם באותו מקום של הדופן בדיוק, והתחלתי "לבחון" אותם לאט לאט... לפני זה הכנתי את הבן, ואמרתי לו: בזמן שהנכדות יעמדו כאן, תביא מזרון ותניח אותו מאחוריהם. מזרון יכול להיחשב כדופן לסוכה, רק שאסור להעמיד אותו שם כי הוא נחשב "מחיצה המתרת", ואסור לעשות אותה בשבת ויום טוב. אבל בזמן שהנכדות עומדות שם והן משמשות מחיצה, מותר באותו הזמן להעמיד שם מזרון, כי הסוכה כבר כשרה וממילא המזרון לא מחיצה המתרת. אחרי זה הבאתי להם סוכריות, ואמרתי להם שהם יכולים ללכת לשלום. המזרון נשאר שם, והסוכה כשירה. זה הדין של "מחיצה המתרת" בשבת. (וע"ע בספר תורת חיים חלק א' עמוד שכג, שכד).

ההכרעה בתליית וילון בחדר אמבטיה

1. נחזור לענין, אמרנו שאסור לעשות בשבת מחיצה המתרת. לפי זה בחדר של שירותים ואמבטיה ביחד, שלפי ההלכה לא נוטלים ידים במקום כזה, אם כן אדם שרוצה לתלות וילון שיחצוץ בין השירותים לבין המקלחת והכיור שיוכל ליטול שם ידים, לכאורה אסור לתלות אותו ביום שבת, מפני שזו נחשבת "מחיצה המתרת", כי הוילון מפריד בין הכיור לשירותים ומתיר ליטול ידים שם (כמבואר בשו"ת מקור נאמן ח"ב סימן י"ז. וע"ע שם סימן י"ח, י"ט, כ', כ"ב. וע"ע בשו"ת איש מצליח ח"ב האו"ח סימן ט' אות ב), ואם כן אסור לעשות את הוילון בשבת?

אבל להלכה מותר לעשות את זה, מפני שהוילון לא נחשב מחיצה המתרת, כי הוא בכלל לא בהגדרה של "מחיצה", כיון שאפשר לעבור מתחתיו והוא לא קשור למעלה ולמטה ולא חוסם כלום, רק שהוא מועיל 'מדין כיסוי' מקום הטינופת בלבד, כי מספיק לכסות את הטינופת וכמו שכתוב "ושבת וכסית" (דברים כ"ג י"ד), ולכן כיון שהלכלוך בשירותים מכוסה על ידי הוילון זה מספיק ליטול ידים שם, והוא לא נחשב למחיצה כלל, ולכן אינו "מחיצה" המתרת.

לכן מרן כותב שמותר לתלות את הוילון הזה בשבת, ואפילו אם זו מחיצה לקבע שנשארת לזמן מרובה. וכך נפסק בשלחן ערוך (ס"א) להלכה.

טעם איסור עשיית "מחיצה המתרת"

ד. לכאורה יש להעיר על זה. שהרי כתב מרן בשלחן ערוך שם, ש"מחיצת עראי מותרת בשבת כי אין בה חשיבות, אבל מחיצה שעשויה להתיר אסורה בשבת, כיון שנעשית להתיר ויש בה חשיבות, ונראה הדבר כבונה". מה זה מחיצה שעשויה להתיר? למשל סוכה שיש בה שתי דפנות כהלכה, והוא רוצה לעשות מחיצה שלישית, אסור לעשות אותה בשבת ויום טוב, כי על ידי זה יהיה מותר לאכול בסוכה, וממילא המחיצה הזאת גורמת שהסוכה תיחשב סוכה כשרה, ולכן אסור לעשות את זה בשבת וביום טוב.

האופן המותר לעשות "מחיצה המתרת" בסוכה

ה. פעם היה מקרה בסוכה בבית הכנסת שלנו, שהיא היתה עשויה מבדים קשורים למעלה ולמטה, אבל בבדים יש חשש שהרוח תנתק את הבד והסוכה תיפתח לגמרי, והאדם לא ירגיש ולא ישים לב בכלל, לפיכך צריך להניח קנים או קרשים או חבלים, שבין אחד לשני פחות משלושה טפחים (כעשרים ס"מ), עד לגובה של עשרה טפחים (שמונים ס"מ), והם לא זזים ברוח מצויה. וממילא גם אם הבד יעוף הרי הקנים נחשבים מחוברים זה לזה עד למטה, וכאילו יש מחיצה גובה עשרה טפחים. לכן הגבאים שלנו עשו כך. והנה בחג הסוכות הנכדים שיהיו בריאים שיחקו קצת שם, והחבלים האלה קרסו ונפלו למטה, ונמצא שיש בסוכה רק שתי דפנות בלבד, כי בדופן השלישית יש רק בד שחכמים אסרו לסמוך על זה לסוכה כיון שהוא זו ברוח מצויה. מה עושים בזה? חשבתי על פתרון הרי מרן בהלכות סוכה (סימן תר"ל ס"ב) כותב שמותר לאדם לעשות מחיצה לסוכה על ידי שיעמדו שם אנשים, ואפילו אם הם יודעים שהם עומדים לשם מחיצה, אבל ביום שבת או ביום טוב מותר בתנאי שהם לא יודעים שהם עומדים בשביל מחיצה, כי אסור לאדם

הרהור בדברי תורה בבית המרחץ

ז. צריך לדעת שבחזר של אמבטיה שאין שם בית הכסא, מותר להרהר בדברי תורה. בזמנו כל הרדיו היה חילוני ולא היו ערוצי קודש בכלל, רק ביום ששי אחר הצהריים היתה שעה של שידורי קודש, ובתוכה נתנו רבע שעה "פינת ההלכה" למרן הרב עובדיה ע"ה לדבר בהלכה. והיה מדבר במתיקות מיוחדת מאד (השאלות והתשובות שב"יחווה דעת", שזה ספר תשובות קצרות ולא כמו "יביע אומר" הארוכות, זה מה שמרן הרב עובדיה ע"ה היה אומר להמון העם באותה פינה ברדיו. לא יאומן). זה היה במשך שנים רבות. אבל היו אנשים שמתרחצים לכבוד שבת, ורוצים לשמוע את הרב באותו הזמן. לכן מרן הרב עובדיה כתב תשובה בשו"ת יביע אומר (ח"ה האו"ח סימן יא), האם מותר לשמוע את דברי תורה שנאמרים ברדיו בזמן המקלחת, והעלה שזה לא כמו שירותים, ומותר להרהר בדברי תורה במקלחת, וגם לשמוע אותם. ואפילו אם גופו חשוף או נוגע במקומות מכוסים, אין בעיה בזה. ואפשר גם ליטול ידיים שם. אבל אסור לברך שם, וצריך לברך בחוץ.

וזה רק במקלחת שבבתים, אבל במקוואות, כיון שזה בית מרחץ של רבים ויש הרבה זוהמא שם, ממילא דינו כשירותים ואסור ליטול ידיים במקום כזה. בעבר המקוואות היו צוננים, וממילא היה מותר לכוין הכל בתוך המקוה. אבל בזמננו שהמקוואות חמים, הרי זה נחשב בית מרחץ של רבים, ואסור לכוין שם כוונות בכלל. לכן המקובלים שמכוונים כל מיני כוונות בשעת הטבילה, צריך לכוין הכל בחוץ ומיד להיכנס פנימה לטבול ולצאת משם. גם אם עכשיו המים במקוה קרים, היות ודרכו להיות חם הכתלים מלאים זוהמא, לכן אסור גם שם. (ע"י בטהרת הבית ח"ב רס"י ט"ו, עמ' תק"ז. ועמ' תקכ"ב והלאה).

אבל מי שהולך למקוה האר"י ומעיינות קרים מטבעם כיוצא בזה, יכול לכוין הכל בתוך המקוה, מפני שהמקום צונן כל הזמן ואין זוהמא שם. בכל אופן, בבית מרחץ בבית מותר

להרהר בדברי תורה. אבל אם יש שם גם שירותים, אסור להרהר בדברי תורה שם.

דין בתי הכסא של זמננו

ח. אמנם יש דעה שבבתי הכסא בזמננו מותר ליטול ידיים ולהרהר בדברי תורה, כי בגמרא במסכת ברכות (דף כ"ו ע"א) כתוב שבבית הכסא של פרסיים מותר, מפני שהוא נקי. פעם בכל הדורות בית הכסא היה איום ונורא, היה בור חפירה שעושים שם צרכיהם, ופעם בחצי שנה-שנה בא אדם שלוקח הכל, ומוכר לגננים לזבל בזה את השדות והפרדסים "זבל אורגני". עד שמישהו המציא את האסלה, שהכל נשטף והולך במים, ואין בעיה בזה. (מישהו אמר לי שאומרים על ממציא האסלה "הרופא הגדול בתבל", כי בזה הוא מנע הרבה מחלות מהעולם). אבל בבית הכסא של הפרסיים היה נקי, וממילא אין לו דין של בית הכסא, ואפשר לעשות שם נטילת ידיים וכיוצא בזה. וכך פסק מרן בשלחן ערוך (סימן פ"ג ס"ד) שבית הכסא שהוא בחפירה והלכלוך מתגלגל למרחוק ואין בו ריח רע, מותר לקרוא בו קריאת שמע. ולפי זה לכאורה גם בית הכסא שלנו נקי לחלוטין. ובפרט שיש נשים נקיות שמקפידות הרבה על נקיון כל הבית². אבל כמה

² מרן ראש הישיבה שליט"א סיפר שבחול"ל היו עושים את הברית בזמן קצר, כי זה ביום ולא היה להם זמן להתעכב אחרי הברית, כולם רצים לעבודה, ואילו ברית יצחק - "ליל הזוהר" עושים עסק גדול מזה, כי זה בלילה והיה זמן לעשות סעודה גדולה. [בארץ עושים הפוך, בברית יצחק עושים משהו קטן, ואילו בברית עושים עסק גדול וחשוב מאד. והנכון כמו שעושים בארץ ישראל, כי מפורש בהלכה שליל "ברית יצחק" לא נחשב סעודת מצוה. ונפקא מינה לגבי ראש חודש אב עד תשעה באב שלא אוכלים בשר, ואילו בסעודת ברית מותר לאכול בשר, אבל בסעודת ברית יצחק לא אוכלים בשר כי אין זו סעודת מצוה. ואנחנו רגילים בל"ג לעשות סעודה בשניהם]. לכן בתונס בברית היו מביאים צלחת עם צימוקים ושקדים וסוכריות דרז'ה ובריק (בתוכו תפוח אדמה או בשר או ביצה), וכל אחד אוכל מנה אחת והולך לעבודה. בברית לבנו הבכור של מרן ראש הישיבה שליט"א ונכדו של האיש מצליח, ר' גדעון, שהתקיימה בבית של מרן ראש הישיבה, בא קהל גדול לכבוד הרב, והמקום היה מלא מאד. כמה אנשים לקחו בריק ומרוב הדחוק במקום נדחפו ואכלו בבית הכסא. העירו להם, והם אמרו: "השירותים כאן יותר נקי מהסלון

לאדם ליטול ידים שם. אבל לא לברך שם, אלא ייצא ויברך בחוץ. (וע"ע בשו"ת מקור נאמן ח"ב סימן כ"ד. וע"ע בשו"ת יצי"ר ח"ה סימן א' אות ב' בשם מו"ר).

היתר "צורת הפתח" בחדר אמבטיה

ט. יש אנשים שיש להם ארון בחדר אמבטיה, ומניחים בו חמרי ניקוי וכדומה. אבל לפעמים מחוסר מקום אנשים מניחים בו קופסאות שימורים וכדומה. הדין הוא שאם אין שם בית הכסא – זה מותר, ואין רוח רעה שורה על המאכלים. אבל אם יש שם שירותים, רוח רעה שורה על המאכלים, ואפילו אם ישם וילון זה לא עוזר, כי כאשר הוא פותח את הוילון, המאכלים נטמאים.

לכן יש פתרון פשוט וקל מאד לזה, שאדם יעשה "צורת הפתח", כלומר לפני השירותים יעשה צורה של משקוף, שזה קרש למטה מצד ימין וקרש למטה מצד שמאל וקרש מלמעלה (ולא חייב להיות מעץ ממש, אלא אפילו "לייסט" או 'תעלה' מפלסטיק שמשתמשים בה לחוטי חשמל, וכדומה), אפילו אם הכל פתוח, אין דלת ואין וילון, הרי המקום נחשב לחדר אחר לגמרי, ורוח רעה לא עוברת בין מקום למקום.

ולכן במקרה כזה אפשר להניח שימורים בחדר האמבטיה, וגם ליטול ידים שם. (עיין ש"ע סימן עט ס"ב ונסביר את זה בהמשך בעז"ה).

ואם בשביל התחושה הנעימה רוצה להוסיף וילון בפתח, זה טוב, אבל מן הדין צורת הפתח מספיקה לזה, ויכול ליטול ידים שם.

אבל בוודאי שאי אפשר לברך בחדר הזה, שהרי אפילו בחדר של אמבטיה בלבד אי אפשר לברך, וקל וחומר בחדר אמבטיה עם שירותים בסוף. (וע"ע בשו"ת מקור נאמן ח"ב סימן י"ז, י"ח, י"ט, כ').

וכמה פוסקים מחמירים גם בבית הכסא שלנו. מרן הרב עובדיה בשו"ת יחיה דעת (ח"ג סימן א') דן בענין הזה, והוא כותב שיש לו דין של שירותים כרגיל, כי בבית הכסא של הפרסיים הלכלוך היה מתגלגל למרחוק **תיכף ומיד**, ואילו בבית הכסא שלנו הלכלוך נמצא שם עד שהאדם מוריד את המים, ואם כן דינו כבית הכסא שיש בו רוח רעה וזה לא נחשב כמו בית הכסא של פרסיים. ולכן אסור להרהר בדברי תורה או ליטול ידים שם. וגם אדם שהכניס את הידים שלו לשירותים, או שנכנס רגע אחד לשם, צריך לעשות נטילת ידים. ואם הכניס אוכלים ומשקים לשם, לכתחילה מחמירים לזרקם ואפילו שהמקום נקי לגמרי. [אבל יש מקרים שאין ברירה אחרת, כמו למשל אדם שנמצא במטוס או ברכבת ואי אפשר לעשות מחיצה וכדומה. מרן ראש הישיבה אומר שאדם יכסה את פי האסלה ויעשה נטילת ידים, ואמנם האסלה נשארת מגולה אבל לפחות פיה מכוסה, וזה מותר בשעת הדחק כזאת. (עי' באו"ת (טבת תשנ"ו רס"י מז) שכתב מו"ר שבית הכסא שברכבת יש לו דין בית כסא דפרסאי. ע"ש. וע"ע בקונטרס פסקי הלכות עמ' ז)]. לפי זה בשירותים של גברים עם מקום להטיל מי רגלים בלבד (וזה מצוי מאד במלונות ואולמות וכיוצא בזה), הרבה שואלים האם מותר ליטול ידים בכיור שנמצא באותו מקום? התשובה היא שמותר ליטול ידים שם, כי כל האיסור הוא רק באסלה שהלכלוך מתעכב עד שמורידים את המים, אבל במקום שעשוי להטיל מי רגלים, שמיד המים נשפכים וזורמים החוצה ממש, זה נחשב כמו בית הכסא של פרסיים, ומותר

אצלנו בבית" ... הרבנית ע"ה היתה אשה נקיה ביותר מעל ומעבר. מרן ראש הישיבה אומר שבג'רבה היה רובע הגדול ורובע הקטן, הרובע הקטן (נקרא "חארה צגירה") מיסודו כולו כהנים והרובע הגדול מיסודו כולו ישראלים (ולאחר מכן בקטן היו ישראלים ובגדול כהנים), והכהנים הגיעו ישירות מחרבן בית המקדש, והיו צריכים להיזהר מכל לכלוך קטן, כי אם יש שרץ בגודל כעדשה הוא מטמא את האדם, וכן אם יגע בתרומה היא טמאה. לכן היו נזהרים בנקיון מאד. התכונה הזאת השתמרה בכהנים ברובע הקטן, (וגם הישראלים שעברו לגור שם הושפעו מהם) ולכן ידוע שהאנשים שם נקיים בצורה מופלגת ממש.

שלא תסתכל בשעת הברכה או דברי התורה על צואה וטינופת, אפילו ביותר מארבע אמות. וידוע שהלכה כיש אומרים בתרא. ולפי זה אפילו שיש צורת הפתח בין הכיור לשירותים, אם אדם מסתכל על האסלה, הרי זו ברכה לבטלה להרשב"א ומרן. לכן מרן ראש הישיבה אומר שאין לאדם לברך כאשר הדלת פתוחה, אלא צריך לסגור את הדלת ולברך.

אבל למדנו ממדברי מרן בשלחן ערוך שם שבין להרא"ש ובין להרשב"א כאשר יש צורת הפתח זה נחשב לחזר אחר, ולכן אין בעיה ליטול ידיים באמבטיה שיש צורת הפתח המפסיקה מהשירותים. רק בברכה ייצא מהאמבטיה ויברך שם. (וע"ע בשו"ת מקור נאמן ח"ב סימן כ"ג, כ"ה).

מי שרואה טינופת מהמכונות אם יכול להתפלל

יא. דרך אגב, אדם שנוהג באוטו ובחוף יש אשפה, אם הריח עולה ומגיע אליו, אסור לו להרהר בדברי תורה או לברך באוטו כמובן. וזה מצוי בכביש גהה שבדרך נמצאת מזבלה, ולפעמים אדם נוסע שם ומדבר בדברי תורה וכיוצא בזה, והריח מגיע לאפו, צריך לדעת שחייב להפסיק ולא להמשיך בזה.

הגמרא במסכת ברכות (בדף כ"ד ע"ב) אומרת על מי שקורא קריאת שמע (והוא הדין לשאר דברי תורה) במבואות המטונפים, את הפסוק ביחזקאל (כ' כ"ה) "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו בהם".

אבל אדם שנוסע ברכב ומולו עומדת משאית אשפה מול העיניים, ואמנם הכל סגור ואין ריח בכלל, אבל הוא רואה את האשפה, ולכאורה זה כמו "גרף של רעי". ולפעמים אדם נוסע להתפלל בבוקר, ופתאום לפניו אותו משאית זבל, והוא חושש לאחר לתפלה, ורוצה להתחיל באוטו לקרוא את הפתיחה והקרבנות. מה הדין בזה?

לכאורה אסור לקרוא, כי אמרנו מקודם (אות י') שאם דלת השירותים פתוחה ורואה מולו את האסלה, לפי הרא"ש זה מחנה אחר ומותר לברך, ולפי הרשב"א ומרן השלחן ערוך

ונראה שהפתרון של צורת הפתח תמיד עדיף מוילון, כי לפעמים אדם נכנס לאמבטיה ליטול ידיים, ולא מבחין שהוילון נפתח מעט ובית הכסא מגולה.

ליטול ידיים ולברך בשעה שדלת השירותים פתוחה

י. מה הדין בבית שיש שירותים ובחוף כיור והדלת פתוחה, האם מותר ליטול ידיים וגם לברך שם?

התשובה: לגבי הנטילה, מותר ליטול ידיים בכיור הזה. אבל לגבי הברכה, מרן ראש הישיבה שליט"א אומר שאין לברך אלא אם כן הדלת של השירותים סגורה. וטוב להקפיד גם בנטילת ידיים.

מה הסיבה בזה? שתי סיבות בדבר, סיבה ראשונה לפעמים יוצא ריח רע מהשירותים, ולפי ההלכה בזמן הברכה צריך להתרחק ארבע אמות ממקום שכלה הריח, ובדרך כלל כאשר הדלת סגורה הריח לא יוצא לבחוף, ולכן יקפיד לסגור את הדלת.

סיבה שנייה, רוב בני אדם בשעת הברכה מסתכלים ימינה ושמאלה, ויתכן שבחלק מהברכה פניו יהיו מול האסלה בשירותים, וזה אסור. מרן בשלחן ערוך (סימן ע"ט ס"ב) כותב שאם יש צואה או טינופת במקום מסויים ואדם רוצה לברך ולקרוא שם, בזמן שיש ריח רע צריך להתרחק ארבע אמות ממקום שכלה הריח. ובזמן שאין ריח רע, אם זה במקום אחר למשל בחזר אחר, או במקום גבוה או נמוך עשרה טפחים, אף על פי שזה סמוך אליו מותר לברך, כיון שזה 'רשות אחרת' (כלומר במקום נפרד). אבל מה הדין אם הפתח פתוח והוא יושב ממול רואה אותה, כתב מרן שיש בזה מחלוקת, לדעת הרא"ש יכול לקרוא ולברך שם, כיון שהטינופת ברשות אחרת וזה נקרא "והיה מחניך קדוש" (דברים כ"ג ט"ו). ומרן מסיים: "אבל להרשב"א דוקא שאינו רואה אותה, אבל אם רואה אותה אף על פי שזה במקום אחר אסור". הרשב"א מפרש שיש שני ציוויים, "והיה מחניך קדוש" – אפילו אם הטינופת מאחוריו, בתוך ארבע אמותיו אסור. ועוד איסור "ולא יראה בך" כלומר

בעיה גדולה מאד, לא יכולים לאכול ולשתות בבתיהם ולא להתפלל. חשבתי פעם על סברא להקל, אבל צריך לבדוק זאת. בכל אופן היום שיש מזגנים וסוגרים את כל החלונות, ממילא הבית נקי ואין בעיה בדבר הזה. בחו"ל בימים שהיו מפנים את הפסולת היה ריח רע, והיתה בעיה בזה.

מורי ורבי הגאון רבי ינון חורי ע"ה סיפר לנו שהם היו עושים שריפות, כדי שריח העשן יגבר על הריח הרע הזה, וממילא יהיה אפשר לקרוא לברך ולהתפלל שם. אבל לברך ולהתפלל מול תרנגולים וכדומה, אין בעיה בזה.

השבוע אדם אחד התקשר ל"בית ההוראה", ואמר שיש לו תוכי בבית שמלכלך הרבה, והוא שואל אם יכול לברך במרחק של שני מטר (שזה ארבע אמות) מהכלוב. אמרתי לו שמרן (סימן ע"ט ס"ד) כותב: צואת כלב (ומצוי שאדם הולך ברחוב ורואה את הפסולת הזאת) או חזיר, אם נתן בהם עורות מרחיקים בהם כמו מצואת אדם, ואם לאו דינם כדין צואת שאר בהמה חיה ועוף שאין צריך להרחיק מהם אם אין בהם ריח רע. ואם יש בהם ריח רע, דינם כצואת אדם. וגם בהמשך (שם ס"ז): צואת התרנגולים ההולכים בבית, דינה כצואת בהמה חיה ועוף [שאם אין ריח רע אין בעיה בזה]. אבל הלול שלהם יש בו סרחון, ודינו כדין צואת אדם. לכן במקרה הזה שאין ריח רע מהתוכי וכדומה, א"כ מותר לברך שם, ואין בעיה בדבר הזה. ברוך ה' לעולם, אמן ואמן.

אסור לקרוא ולברך שם. ואם כן גם אם רואה מהאוטו את משאית הזבל אסור לקרוא.

למעשה זה לא נכון, אלא מותר לקרוא באוטו. והסיבה לזה, מרן (בתחילת סימן ע"ו) כותב שצואה בעששית מותרת לקרות כנגדה, אף על פי שרואה אותה דרך דפנותיה, משום דבכיסוי תלה רחמנא, דכתיב "וכסית את צאתך", והא מתכסיא. וזה לא דומה לדיני צניעות. מה הפירוש? אם עומדת אשה לא צנועה מעבר לשמשת החלון, אסור לקרות כנגדה, שנאמר (דברים כ"ג ט"ו) "ולא יראה בכך ערות דבר" והרי האדם רואה אותה. אבל אם נמצאת צואה מכוסה בזכוכית, מותר לקרות כנגדה אפילו היא באותו הבית, כי כותב "וכסית" והרי היא מכוסה, ואם כן אין בעיה שרואים אותה. זה ההבדל בין צואה לבין ערוה. ולפי זה צנצנות של מבחנה וכיוצא בזה שסגורות, אף על פי שיש בהם טינופת מותר לקרוא ולהתפלל ולברך כנגדם (אם אין ריח רע כמובן). לכן אותו אדם שנמצא במכונית, כיון שיש זכוכית מפרידה ביניהם, הרי כאילו הטינופת מכוסה בזכוכית, ומותר להתפלל ולקרוא שם.

ברכה במקום ריח רע וכנגד בהמות ועופות

יב. כל זה כאשר אין ריח רע כמובן, אבל אם יש ריח רע אסור לקרוא ולהתפלל בכלל, ואין הבדל בכמה כיסויים תהיה מכוסה הטינופת.

לכן הגרים במושב ומזבלים שדותיהם, וגם יש ריח מהרפתות נודף למרחוק, זו בעיה לברך ולהתפלל. זו היתה

מידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים

מוסר הרב שליט"א שיעור בהלכה בערוץ "קול ברמה".

מידי יום מוסר הרב שליט"א שיעור בגמרא בדף היומי,

השיעור מופץ בתפוצה רחבה מאד, ומאזינים וצופים בו רבבות יהודים בכל רחבי תבל. ניתן להקדיש את זכות השיעורים להצלחה ולישועה, לעילוי נשמת, לרפואה וכדומה. ניתן גם לערוך פדיון נפש.

צרו קשר בפל' 052-7108693 או בדוא"ל המערכת.

הרב שליט"א מוסר שיעורים בהלכה בקביעות בעיר ראשון לציון

בימים ראשון שני ושלישי, בבתי הכנסת "באר מים חיים", ו"מורשת כהנים". מומלץ להצטרף.

ניתן להפנות שאלות בכתב לרב שליט"א,

שלחו לדוא"ל המערכת, נשתדל שהשאלות יועברו לרב באותו היום, ויתקבלו תשובות ברורות לכל השאלות.

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה, בטלפון: 03-5500228

העלון יוצא לאור בחסות א. משכנתאות – יעוץ המשכנתא הטוב ביותר בארץ. לפרטים: 054-8444095

להצלחת: רמי יצחקיאן, אריאל פלר, יוסי דהמן, אליהו חן ויוסי ברנס הי"ו

עורך ראשי: הרב שלמה נחום.

ניתן להצטרף לאלפים המקבלים את העלון במייל, וכן ליצור קשר בדוא"ל - A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א

בקו "תורת חיים" 02-5606532

וכן במערכת "קול הלשון"